

การฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อย ตามข้อกำหนดกรุงเทพ

กรณีศึกษา เรือนจำอำเภอเกาะสมุย

Pre-release Vocational Skills Training for Female Prisoners under the United Nations Bangkok Rules: A Case Study of Koh Samui District Prison

ภัทราวดี ปรายพันธ์

สาขาวิชาการพัฒนาระบบการยุติธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร 091-7287023 อีเมล Phattharawadi.23@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำ อำเภอเกาะสมุย 2) การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการฝึกอาชีพผู้ต้องขังหญิงของไทยและต่างประเทศ และ 3) แนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัว กรณีศึกษาเรือนจำอำเภอเกาะสมุย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา เสนอแนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขังเรือนจำ อำเภอเกาะสมุย ขาดการเชื่อมโยงกับตลาดแรงงานภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม และมีโครงสร้างหลักสูตรที่ไม่ครอบคลุมกับบริบทพื้นที่เป็นเกาะและขับเคลื่อนด้วยธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งเน้นภาพลักษณ์และความไว้วางใจสูง ทำให้ผู้พ้นโทษเผชิญอคติของสังคมที่รุนแรงจนยากต่อการเข้าสู่ตำแหน่งงาน อีกทั้งเรือนจำยังขาดระบบการติดตามผลหลังพ้นโทษ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่เกาะสมุยได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้ผู้พ้นโทษมีความเสี่ยงต่อการกลับไปกระทำผิดซ้ำสูง 2) แม้จะมีข้อกฎหมายของไทยและต่างประเทศจะมุ่งฟื้นฟู แก้ไข และเตรียมความพร้อมเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำเช่นเดียวกัน แต่แตกต่างกันในด้านแนวปฏิบัติและกลไกการดำเนินงาน โดยสิงคโปร์และญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการประเมินศักยภาพรายบุคคลและการวางแผนอาชีพเฉพาะราย จัดหลักสูตรฝึกวิชาชีพที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานภายนอก เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถใช้ประกอบการสมัครงานได้ พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และองค์กรภาคประชาสังคม ตั้งแต่การเตรียมการก่อนปล่อยตัวจนถึงการสนับสนุนการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ และ 3) แนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัว ควรคำนึงถึงความต้องการแรงงานของสถานประกอบการในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร งานบริการ และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้อย่างเหมาะสม และสามารถแข่งขันในตลาดแรงงานได้

คำสำคัญ : แรงงานผู้พ้นโทษ การกระทำผิดซ้ำ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ผู้ต้องขังหญิง

Abstract

This study aimed to 1) examine the problems and obstacles in vocational skills training for female prisoners at Koh Samui District Prison; 2) compare pre-release preparation and vocational training programs for female prisoners in Thailand with those implemented in selected foreign countries; and 3) propose guidelines for improving pre-release vocational training for female prisoners, using Koh Samui

District Prison as a case study. This qualitative research employed documentary research by reviewing books, academic articles, research studies, and electronic sources. The collected data were analyzed and synthesized using descriptive analysis to develop recommendations for enhancing pre-release vocational training for female prisoners.

The findings revealed that 1) vocational skills training at Koh Samui District Prison lacks effective integration with the external labour market, and the existing training curriculum does not adequately address the specific needs of female prisoners. Furthermore, Koh Samui's geographical characteristics as an island and its economy, which is driven primarily by the tourism and hospitality sectors, place considerable emphasis on public image and employer trust. As a result, women released from prison encounter significant social stigma and discrimination, creating substantial barriers to employment. In addition, the prison lacks an evidence-based information system and a post-release follow-up mechanism, making it difficult to evaluate training outcomes or revise vocational programs to meet the actual labour market demands. Consequently, former prisoners remain at a high risk of reoffending. 2) Although Thailand and the selected foreign jurisdictions share common objectives of rehabilitation, correctional treatment, and pre-release preparation to reduce recidivism, they differ significantly in their implementation strategies and institutional mechanisms. Singapore and Japan place particular emphasis on individualized assessment of prisoners' capabilities and personalized career planning. They also provide vocational training programs accredited by external professional bodies, enabling participants to use recognized qualifications when seeking employment after release. Furthermore, these countries promote coordinated collaboration among government agencies, the private sector, local communities, and civil society organizations throughout the continuum of pre-release preparation and post-release employment support. 3) To improve pre-release vocational training for female prisoners, vocational programs should be aligned with the labour market demands of local employers, particularly in the hotel, restaurant, spa, service, and tourism industries. Such an approach would enable female prisoners to apply the knowledge and skills acquired during incarceration to suitable employment after release, thereby enhancing their employability, increasing their competitiveness in the labour market.

Keywords : ex-prisoner employment, recidivism, pre-release preparation, female prisoners

ความสำคัญของปัญหา

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยลดการกระทำผิดซ้ำและส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ ซึ่ง พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มาตรา 42 กำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถาน เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยริเริ่มเตรียมการตั้งแต่ได้รับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำเพื่อให้มีกระบวนการในการส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ต้องขังได้อย่างถูกวิธีและเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังทุกคนกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ รวมทั้งต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการเรื่องส่วนตัว เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชน ในมาตรา 43 กำหนดจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาขั้น พื้นฐานตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ รวมถึงการฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและการ ฝึกอบรม เพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงาน ในมาตรา 64 เรือนจำต้องเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ผู้ต้องขังตั้งแต่เริ่มรับตัว เพื่อให้สามารถ

กลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ รวมถึงการให้คำแนะนำด้านการจัดการเรื่องส่วนตัว เศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชน ในมาตรา 65 ผู้ต้องขังที่เหลือโทษตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ เรือนจำต้องจัดให้พักการทำงาน และในกรณีที่เหมาะสมควรให้แยกคุมขังไว้ต่างหากและได้รับการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งเป็นการฟื้นฟูเชิงบูรณาการ (Integrated Rehabilitation Theory) ในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยการผสมผสานหลายทฤษฎีและแนวทางเข้าด้วยกัน เช่น การฝึกทักษะวิชาชีพ การให้การศึกษา การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา และการสนับสนุนทางสังคม เพื่อให้การฟื้นฟูมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560)

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ควบคุมผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาลตามกฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตามแนวทางของสหประชาชาติ คือ "ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง" หรือที่รู้จักในชื่อ "ข้อกำหนดเนลสัน แมนเดลา" (The Nelson Mandela Rules) เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ และตัวแทนที่ผ่านการรับรองขององค์กรเหล่านี้ควรได้รับการเข้าถึงสถานกักขังและผู้ต้องขัง (United Nations, 2015) กรมราชทัณฑ์จึงมีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือการแก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกคุมขังในเรือนจำเพื่อให้เขาเหล่านั้นได้กลับตัวกลับใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุขเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษออกไปจากเรือนจำ ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์มีนโยบายในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยการส่งเสริมให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศดำเนินการจัดอบรมวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะความรู้ประสบการณ์มีแนวทางในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมภายหลังพ้นโทษ ซึ่งทางกรมราชทัณฑ์ได้จัดการฝึกอบรมวิชาชีพในหลายรูปแบบรวมถึงอาชีพในระบบโรงงาน โดยถือว่าการฝึกอาชีพตามหลักสูตรมาตรฐานทำให้ผู้ต้องขังเกิดความชำนาญในวิชาชีพนั้น ๆ ซึ่งสามารถยกระดับฝีมือให้สูงขึ้นเทียบเท่ามาตรฐานภายนอก สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ประกอบการที่จะเข้ามาสนับสนุนและว่าจ้างแรงงานผู้ต้องขัง โดยจัดฝึกอบรมและทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน ผู้ต้องขังที่ผ่านการทดสอบจะได้รับใบประกาศรับรองมาตรฐานฝีมือแรงงาน รวมทั้งได้รับอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมและเป็นธรรมจากการทำงานเมื่อพ้นโทษ ปัจจุบันการฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องขังได้ขยายสาขาอาชีพออกไปเป็นจำนวนมาก เช่น การฝึกวิชาชีพช่างไม้เครื่องเรือน การฝึกวิชาชีพการประกอบอาหาร การฝึกวิชาชีพพวดแผนไทย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับความถนัด ความรู้ ความสามารถ ของผู้ต้องขังและความต้องการของตลาดแรงงาน กรมราชทัณฑ์จึงได้จัดทำโครงการฝึกอบรมและทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานในหลักสูตรตามความพร้อมของเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ต้องขังให้มีศักยภาพ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ภายหลังพ้นโทษ ตลอดจนเป็นการสร้างแรงงานที่มีคุณภาพสู่ตลาดแรงงาน (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ; กรมราชทัณฑ์, 2569)

ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษยังคงเป็นประเด็นสำคัญของระบบยุติธรรมไทย ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ระหว่างปี พ.ศ. 2556 - 2567 แสดงให้เห็นว่าอัตราการกระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปีหลังพ้นโทษ อยู่ที่ประมาณร้อยละ 30-35 และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในช่วงสองปีล่าสุด (กรมราชทัณฑ์, 2566) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว โดยเฉพาะในมิติของการส่งเสริมการมีงานทำที่ยั่งยืน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ จากสถิติดังกล่าวชี้ชัดว่าการปล่อยตัวผู้ต้องขังเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน หากขาดระบบการเตรียมความพร้อมก่อนการปล่อยตัว และการสนับสนุนต่อเนื่องภายหลังพ้นโทษ (United Nations, 2015) แม้ว่าปัญหาการกระทำผิดซ้ำจะเป็นปัญหาที่ปรากฏในภาพรวมของระบบราชทัณฑ์ไทย แต่เมื่อพิจารณาในบริบทของผู้ต้องขังหญิง พบว่ามีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากผู้ต้องขังชายทั้งในด้านสภาพปัญหา ความต้องการในการฟื้นฟู และโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม ภายหลังการพ้นโทษ ภายหลังการพ้นโทษ ผู้ต้องขังหญิงมักเผชิญภาระในการดูแลบุตร ครอบครัว และผู้สูงอายุในครัวเรือน ควบคู่ไปกับการเผชิญอคติทางสังคมและ

ข้อจำกัดในการเข้าถึงงานทำ ส่งผลให้กระบวนการกลับคืนสู่สังคมมีความซับซ้อนมากกว่าผู้ต้องขังชาย โดยเฉพาะในด้านการสร้างรายได้และการประกอบอาชีพสุจริตภายหลังพ้นโทษ (Bloom, Owen and Covington, 2003)

จากตารางสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2569 แสดงให้เห็นจำนวนผู้ต้องขังหญิง จำนวน 90 คน จากผู้ต้องขังทั้งหมด 505 คน คิดเป็น 17.82 เปอร์เซ็นต์ของผู้ต้องขังทั้งหมด ในด้านการเตรียมความพร้อมก่อนการปล่อยตัวผู้ต้องขังหญิงเรือนจำอำเภอเกาะสมุย มีการจัดฝึกทักษะอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังในหลายด้าน ได้แก่ การนวดแผนไทย การประกอบอาหาร การทำขนมเบเกอรี่ การจำหน่ายเครื่องดื่ม การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำเกษตร และการฝึกมวยไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะพื้นฐานและเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวของระบบราชทัณฑ์ไทย แต่ในส่วนของการฝึกอาชีพส่วนใหญ่ยังคงเป็นการดำเนินการภายในเรือนจำ และยังขาดการเชื่อมโยงกับตลาดแรงงานภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม โดยการฝึกมวยไทยเป็นรูปแบบเดียวที่มีการจัดทำความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังบางรายสามารถต่อยอดไปสู่อาชีพนักมวยภายหลังการปล่อยตัวได้ แต่แนวทางดังกล่าวสามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียงจำนวนน้อย เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยทักษะเฉพาะทาง อีกทั้งยังไม่ครอบคลุมผู้ต้องขังหญิง ขณะที่อาชีพอื่น ๆ ยังไม่พบรูปแบบความร่วมมือที่ชัดเจนกับผู้ประกอบการภายนอกในการรองรับการจ้างงานภายหลังการปล่อยตัว ส่งผลให้การฝึกอาชีพที่ดำเนินอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่ได้อย่างเพียงพอ (เรือนจำอำเภอเกาะสมุย, 2569)

จากเหตุผลและสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัว ของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย โดยเชื่อมโยงกับนโยบายคืนคนดีสู่สังคมและแนวทางการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพก่อนการปล่อยตัว และการส่งเสริมการมีงานทำของผู้พ้นโทษในพื้นที่เรือนจำอำเภอเกาะสมุยให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขังหญิงเรือนจำอำเภอเกาะ สมุย
2. เพื่อวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการฝึกอาชีพผู้ต้องขังหญิงของไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัว พื้นที่กรณีศึกษาเรือนจำของอำเภอเกาะสมุย

สมมติฐานการวิจัย

หากการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัวในเรือนจำอำเภอเกาะสมุยได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจและความต้องการแรงงานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่ ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่างเรือนจำ หน่วยงานภาครัฐ สถานประกอบการ และชุมชน โดยคำนึงถึงเงื่อนไขเฉพาะทางเพศของผู้ต้องขังหญิง เช่น ภาระการดูแลครอบครัวและการตีตราทางสังคมที่มากกว่าผู้ต้องขังชาย และนำบทเรียนจากแนวปฏิบัติของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่แล้ว ย่อมจะเพิ่มโอกาสในการมีงานทำที่มั่นคงของผู้พ้นโทษหญิงภายหลังการปล่อยตัว และเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัว ในเรือนจำอำเภอเกาะสมุย โดยครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว การฝึกอาชีพผู้ต้องขังหญิง ความสอดคล้องระหว่างทักษะอาชีพกับความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่ ตลอดจนแนวทางการส่งเสริมโอกาสการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวและการฝึกอาชีพผู้ต้องขังหญิงของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย

ขอบเขตด้านกฎหมาย

การศึกษาค้นคว้านี้ใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 โดยเฉพาะมาตรา 42 มาตรา 43 มาตรา 64 และ มาตรา 65 รวมถึงกฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอาชีพ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และการส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา

เรือนจำอำเภอเกาะสมุย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากประเด็นปัญหาการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัวมีลักษณะเป็นปรากฏการณ์เชิงนโยบายและเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย นโยบาย และบริบททางเศรษฐกิจสังคมของพื้นที่ ผู้วิจัยวิเคราะห์เอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 5 กลุ่มหลัก ได้แก่

1.1 เอกสารทางกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้อง

1.2 เอกสารระหว่างประเทศและมาตรฐานสากล ได้แก่ United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) และ United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)

1.3 เอกสารเชิงนโยบายและรายงานราชการ ได้แก่ แผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ แผนยุทธศาสตร์กรมราชทัณฑ์ รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์และสถิติการกระทำผิดซ้ำของเรือนจำอำเภอเกาะสมุยและกรมราชทัณฑ์ ตลอดจนรายงานสถานการณ์เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของพื้นที่อำเภอเกาะสมุย

1.4 ตำราวิชาการและบทความวิชาการทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีทางอาชญาวิทยา การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และการจ้างงานผู้พ้นโทษ

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งใช้เป็นฐานในการเปรียบเทียบ

2. ผู้วิจัยเรียบเรียงเนื้อหาให้มีความเชื่อมโยงตั้งแต่การนำเสนอสภาพปัญหา การทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ดำเนินการการวิเคราะห์ฐานกฎหมาย การวิเคราะห์สภาพปัญหาเฉพาะพื้นที่

4. ผู้วิจัยสรุปประเด็นเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เครื่องมือการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร (Document Recording Form) ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดประเด็นในการบันทึกข้อมูล
2. กรอบการวิเคราะห์เอกสาร สำหรับการใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยกำหนดประเด็นการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. ตารางสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดทำตารางสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบสาระสำคัญจากกฎหมาย เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และเอกสารเชิงนโยบาย โดยจำแนกข้อมูลตามประเด็นศึกษาสาระสำคัญ ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสืบค้นและรวบรวมเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ได้แก่ ฐานข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ฐานข้อมูลวารสารวิชาการทั้งในและต่างประเทศ และเว็บไซต์ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารจากความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการฝึกอาชีพ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และการจ้างงาน ผู้พ้นโทษหญิง ความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มา และความทันสมัยของข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลสถิติและบริบทเศรษฐกิจของพื้นที่ซึ่งใช้ข้อมูลล่าสุดเท่าที่สามารถเข้าถึงได้ ณ ช่วงเวลาที่ทำการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

1. จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นหลักของการศึกษา ได้แก่ (1) กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง (2) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการฝึกอาชีพ (3) สถิติและแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำ (4) แนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และการฝึกอาชีพของไทยและต่างประเทศ และ (5) บริบททางเศรษฐกิจและตลาดแรงงานเฉพาะพื้นที่
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) ระหว่างแนวทางการดำเนินงานของประเทศไทยกับกรณีศึกษาต่างประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์และญี่ปุ่น เพื่อสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่อาจปรับใช้ได้กับบริบทของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย
3. วิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น สถิติผู้ต้องขังและอัตราการกระทำผิดซ้ำ เข้ากับกรอบแนวคิดทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดตราบาปทางสังคม (Stigma Theory) เพื่อใช้เป็นในการอธิบายปรากฏการณ์และตีความข้อมูล
4. เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อตอบคำถามการวิจัยและข้อสันนิษฐานของการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามกรอบการดำเนินการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยพิจารณาให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขังหญิงเรือนจำ อำเภอกะสมุย

จากการศึกษากระบวนการพัฒนาการฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัวในเรือนจำ อำเภอกะสมุย พบว่า แม้เรือนจำอำเภอกะสมุยจะมีการจัดฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังหญิงในหลายรูปแบบ แต่หลักสูตรบางส่วนยังไม่สอดคล้องกับลักษณะเศรษฐกิจของพื้นที่ ซึ่งต้องพึ่งพาภาคการท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร และธุรกิจบริการเป็นสำคัญ ส่งผลให้ผู้พ้นโทษหญิงจำนวนหนึ่งไม่สามารถจะนำทักษะที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการกลับคืนสู่สังคมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงทักษะด้านอาชีพ แต่ยังรวมถึงการได้รับโอกาสจากสถานประกอบการ การยอมรับจากครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการมีระบบสนับสนุนภายหลังพ้นโทษอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการกลับคืนสู่สังคมและแนวคิดการตีตราทางสังคมที่อธิบายว่า การมีอาชีพเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการลดการกระทำผิดซ้ำ หากบุคคลยังขาดการยอมรับและโอกาสจากสังคม

ผลการวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการฝึกอาชีพผู้ต้องขังหญิงของไทยและต่างประเทศ

จากการวิเคราะห์มาตรการและข้อกำหนดของประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการฝึกอาชีพผู้ต้องขังหญิง พบว่า โครงสร้างกฎหมายไทยได้วางหลักการและกลไกที่รองรับการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัวไว้อย่างครบถ้วน ทั้งในระดับกฎหมายหลัก กฎหมายเฉพาะด้านแรงงาน นโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และกรอบสิทธิมนุษยชน ความท้าทายสำคัญจึงมีได้อยู่ที่การขาดกฎหมาย หากแต่อยู่ที่การประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่เกาะสมุย เพื่อให้การฝึกอาชีพสามารถเชื่อมโยงไปสู่การจ้างงานจริง และสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีการกำหนดกฎหมาย นโยบาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องได้วางกรอบสนับสนุนการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงไว้อย่างเป็นระบบ แต่ความสำเร็จของการดำเนินงานขึ้นอยู่กับ การประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และโครงสร้างตลาดแรงงาน เพื่อให้การฝึกอาชีพสามารถนำไปสู่การจ้างงานจริง และลดความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำได้อย่างยั่งยืน (กรมราชทัณฑ์, 2567; พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545, ; กิตติยานัฐ ศรีสวัสดิ์ และพรพรพร สุวรรณภาส, 2568; ทศพล ชูโชติ, ณัฐพล สิทธิพรามณ์, ธนวัฒน์ พิสิฐจินดา และคณะ, 2567)

จากการวิเคราะห์มาตรการและข้อกำหนดของต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการฝึกอาชีพผู้ต้องขังหญิง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษากฎหมายของประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่น พบว่า ในประเทศสิงคโปร์มีการจัดตั้ง Singapore Prison Service ซึ่งมีบทบาทในการจัดหลักสูตรฝึกอาชีพที่เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมจริง ทั้งในสาขาการผลิต งานบริการ งานโลจิสติกส์ และทักษะด้านเทคโนโลยี โดยมีความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอกในการกำหนดมาตรฐานทักษะและคุณสมบัติที่ตลาดแรงงานต้องการกลไกการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวในสิงคโปร์ครอบคลุมการประเมินศักยภาพรายบุคคล การวางแผนอาชีพเฉพาะราย และการติดตามช่วยเหลือหลังปล่อยตัวอย่างต่อเนื่อง โดยมีองค์กรภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทสนับสนุน (Singapore Prison Service, 2022) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับประเทศญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับการฝึกอาชีพในเรือนจำ โดยจัดให้มีการเรียนรู้ทักษะด้านงานช่าง งานอุตสาหกรรมเบา งานเกษตร และงานบริการ ทั้งนี้ หลักสูตรหลายประเภทได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานภายนอก ทำให้ผู้พ้นโทษสามารถนำไปรับรองไปใช้สมัครงานได้จริง ระบบดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับเครือข่าย “Halfway House” และองค์กรอาสาสมัครที่ทำหน้าที่ดูแลและสนับสนุนผู้พ้นโทษในระยะเปลี่ยนผ่าน (Japan Ministry of Justice, 2021)

เมื่อพิจารณาร่วมกันระหว่างกฎหมายไทยและมาตรฐานสากล พบว่า หลักการตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 Nelson Mandela Rules และ Bangkok Rules ต่างให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการกลับคืนสู่สังคม อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังปรากฏช่องว่างระหว่างหลักการตามกฎหมายกับการดำเนินงานจริง โดยเฉพาะการเชื่อมโยงการฝึกอาชีพกับตลาดแรงงานและการติดตามช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ

แนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัวพื้นที่กรณีศึกษาเรือนจำ อำเภอกะสมุย

จากการสังเคราะห์พบว่า ปัญหาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัวไม่ได้เกิดจากข้อจำกัดด้านการฝึกอาชีพ เพียงประการเดียว แต่เป็นผลจากความเชื่อมโยงของปัจจัยด้านกฎหมาย นโยบาย ตลาดแรงงาน และบริบททางสังคม ที่ส่งผลกระทบต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษหญิง สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของเรือนจำอำเภอกะสมุย พบว่า ปัญหาดังกล่าวมีความซับซ้อนมากกว่าเรือนจำทั่วไป เนื่องจากเศรษฐกิจของพื้นที่พึ่งพาภาคการท่องเที่ยวและบริการเป็นหลัก ทำให้สถานประกอบการให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพ การสื่อสาร และประสบการณ์การทำงานจริง ผู้พ้นโทษหญิงที่ขาดประสบการณ์ทำงานภายนอกเรือนจำจึงมีโอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานต่ำกว่าแรงงานทั่วไป แม้จะผ่านการฝึกอาชีพมาแล้วก็ตาม (กรมราชทัณฑ์, 2567 ; พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, ; Goffman, 1963 ; พงษ์สรณ์ วรภัทร์ธีระกุล, 2567) ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัวพื้นที่กรณีศึกษาเรือนจำอำเภอกะสมุย สามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและบริบทของพื้นที่ พื้นที่อำเภอกะสมุยมีเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวและบริการเป็นสำคัญ การฝึกอาชีพจึงควรคำนึงถึงลักษณะงานที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ภายหลังพ้นโทษ เช่น งานบริการ งานโรงแรม งานร้านอาหาร งานสปา หรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่ การกำหนดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการแรงงานจะช่วยเพิ่มโอกาสในการสมัครงานและทำให้ผู้พ้นโทษหญิงสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้การฝึกอาชีพควรปรับรูปแบบให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงอาชีพแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมทักษะที่สามารถต่อยอดเป็นอาชีพอิสระ หรือสร้างรายได้ด้วยตนเองได้ เช่น การค้าขายออนไลน์ การทำผลิตภัณฑ์ชุมชน การทำอาหารเพื่อจำหน่าย หรือทักษะด้านบริการที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้หลากหลายรูปแบบ แนวทางดังกล่าวจะช่วยเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้พ้นโทษหญิง โดยเฉพาะในกรณีที่ยังไม่สามารถเข้าทำงานในสถานประกอบการได้ทันทีภายหลังพ้นโทษ

2. การสร้างความร่วมมือระหว่างเรือนจำกับสถานประกอบการในพื้นที่ ควรให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้ต้องขังหญิงมากขึ้น การเปิดโอกาสให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดฝึกอบรม การให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะงานจริง หรือการสนับสนุนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพก่อนปล่อยตัว จะช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้รูปแบบการทำงานจริงและสามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมในการทำงานภายนอกได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ญาติ เนื่องจากสถานประกอบการจะได้เห็นพัฒนาการและความสามารถของผู้ต้องขังหญิงโดยตรง ซึ่งอาจช่วยลดอคติและเปิดโอกาสในการจ้างงานภายหลังพ้นโทษมากขึ้น ขณะเดียวกันผู้ต้องขังหญิงเองก็จะเกิดความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น เพราะได้มีโอกาสเรียนรู้และฝึกปฏิบัติในลักษณะใกล้เคียงกับการทำงานจริง

3. การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ เป็นหนึ่งในประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ เนื่องจากใบรับรองหรือวุฒิบัตรด้านวิชาชีพสามารถใช้เป็นหลักฐานแสดงความรู้และความสามารถในการทำงานได้ ผู้ต้องขังหญิงที่ผ่านการฝึกอาชีพจึงควรได้รับโอกาสในการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน หรือได้รับประกาศนียบัตรจากหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่สถานประกอบการในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน

4. การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจและการปรับตัวทางสังคม ผู้ต้องขังหญิงจำนวนมากยังมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการกลับเข้าสู่สังคม ทั้งความกลัวต่อการไม่ได้รับการยอมรับ ความกังวลเกี่ยวกับการหางานทำ และภาระด้านครอบครัวภายหลังพ้นโทษ หากขาดการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ย่อมส่งผลให้ผู้พ้นโทษบางส่วนขาดความมั่นใจในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ ดังนั้น การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวจึงควรครอบคลุมถึงการให้คำปรึกษาด้านจิตใจ การแนะแนวอาชีพ การเสริมสร้างทักษะชีวิต และการสร้างกำลังใจควบคู่กันไปด้วย

5. การพัฒนาระบบช่วยเหลือภายหลังการปล่อยตัว ถือเป็นอีกกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้พ้นโทษหญิงสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นคง ปัจจุบันผู้พ้นโทษจำนวนมากยังต้องเผชิญกับปัญหาในการหางานทำและการดำรงชีวิตเพียงลำพัง เนื่องจากขาดหน่วยงานหรือเครือข่ายที่ทำหน้าที่ช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีระบบติดตามและให้ความช่วยเหลือภายหลังการปล่อยตัว ทั้งด้านการสมัครงาน การให้คำแนะนำด้านอาชีพ และการประสานงานกับสถานประกอบการ เพื่อช่วยให้ผู้พ้นโทษสามารถนำทักษะที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพได้จริง

6. การสร้างการยอมรับจากสังคมและชุมชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษหญิง เนื่องจากผู้พ้นโทษจำนวนมากยังถูกตีตราและถูกมองในเชิงลบจากคนรอบข้าง ส่งผลให้ถูกจำกัดโอกาสทั้งด้านการหางานและการใช้ชีวิตในสังคม ดังนั้น ควรมีการสร้างความรู้เข้าใจให้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการให้โอกาสผู้พ้นโทษ และส่งเสริมให้สังคมมองเห็นถึงความสำคัญของการคืนคนดีสู่สังคม เพื่อช่วยลดอคติและเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษหญิงสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามกรอบการดำเนินการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยพิจารณาให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในฝึกทักษะอาชีพผู้ต้องขังหญิงเรือนจำ อำเภอกะสมุย

ผลการศึกษาพบว่า แม้เรือนจำอำเภอกะสมุยจะจัดให้มีการฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องขังหญิงในหลายรูปแบบ แต่หลักสูตรการฝึกอาชีพบางส่วนยังไม่สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจและความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่ ซึ่งมีภาคการท่องเที่ยวและบริการเป็นภาคเศรษฐกิจหลัก ส่งผลให้ผู้พ้นโทษหญิงไม่สามารถนำทักษะที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้การกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการยอมรับของครอบครัว ชุมชน และสถานประกอบการ รวมทั้งการมีระบบสนับสนุนภายหลังพ้นโทษอย่างต่อเนื่อง มิใช่อาศัยเพียงการมีทักษะอาชีพเพียงอย่างเดียว ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิด การตีตราทางสังคม ของ Goffman (1963) ที่อธิบายว่า บุคคลที่เคยถูกตีตราจากสังคมมักถูกจำกัดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและการประกอบอาชีพ แม้ว่าจะได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้วก็ตาม สอดคล้องกับการศึกษาของ ภาณุเดช ประเสริฐศรี และ อจิราภรณ์ เพียรขุนทด (2567) ที่พบว่า แม้เรือนจำจะมีการฝึกอาชีพ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก แต่ยังไม่ประสบปัญหาหลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมถึงข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากร ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการฝึกอาชีพยังไม่สามารถตอบสนองต่อการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้อย่างเต็มที่

ผลการวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการฝึกอาชีพผู้ต้องขังหญิงของไทยและต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีกรอบกฎหมายและนโยบายที่รองรับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวและการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงอย่างค่อนข้างครบถ้วน โดยปัญหาสำคัญไม่ได้อยู่ที่การขาดบทบัญญัติของกฎหมาย แต่เกิดจากการนำกฎหมายไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และการเชื่อมโยงการฝึกอาชีพกับตลาดแรงงานจริง ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการออกแบบหลักสูตรฝึกอาชีพที่เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรม มีการ

ประเมินศักยภาพรายบุคคล การวางแผนอาชีพเฉพาะราย และมีระบบติดตามช่วยเหลือภายหลังปล่อยตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้พ้นโทษสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนว่า ประสิทธิภาพของระบบการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวมีได้ขึ้นอยู่กับการมีกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับกระบวนการความร่วมมือระหว่างเรือนจำ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้การฝึกอาชีพเชื่อมโยงกับความต้องการของตลาดแรงงานและการใช้ชีวิตภายหลังพ้นโทษอย่างแท้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ พรวิไล อัยดำรงธรรม (2564) ที่พบว่า ประเทศไทยยังขาดแผนบังคับโทษรายบุคคล และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างเรือนจำกับหน่วยงานภายนอกยังไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวไม่สามารถตอบสนองต่อการดำรงชีวิตของผู้พ้นโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเสนอให้จัดทำแผนบังคับโทษรายบุคคลและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครอบครัว ชุมชน และสถานประกอบการ

แนวทางในการพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัวพื้นที่กรณีศึกษาเรือนจำ อำเภอกะสมุย

ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงควรดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจของพื้นที่ การสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ การรับรองมาตรฐานวิชาชีพ การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ การพัฒนาระบบติดตามช่วยเหลือภายหลังปล่อยตัว และการสร้างการยอมรับจากสังคม ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจของอำเภอกะสมุยพึ่งพาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการเป็นหลัก การฝึกอาชีพจึงควรมุ่งเน้นทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ เช่น งานโรงแรม งานบริการ งานร้านอาหาร งานสปา รวมถึงทักษะการประกอบอาชีพอิสระและการค้าขายออนไลน์ เพื่อเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษหญิง นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนตั้งแต่ช่วงฝึกอาชีพจะช่วยลดช่องว่างระหว่างการฝึกในเรือนจำกับการทำงานจริง และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ประกอบการในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน สอดคล้องกับการศึกษาของกิตติยาณัฐ ศรีสวัสดิ์ และพรชพร สุวรรณากาศ (2568) ที่เสนอให้พัฒนาหลักสูตร เพิ่มงบประมาณ และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อยกระดับคุณภาพการฝึกอาชีพ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ทศพล ชูโชติ ญัฐพล สิทธิพรามณ์ ธนวัธ พิสิฐจินดา และคณะ (2567) ที่พบว่า แม้ผู้ต้องขังจะได้รับการฝึกอาชีพ แต่ผู้ประกอบการภาคเอกชนยังมีความกังวลเกี่ยวกับประวัติการกระทำผิดและความน่าเชื่อถือของผู้พ้นโทษ จึงเสนอให้ปรับปรุงกฎหมายและจัดมาตรการสร้างแรงจูงใจแก่สถานประกอบการในการรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของการศึกษารุ่นนี้ที่มุ่งสร้างความร่วมมือระหว่างเรือนจำกับภาคธุรกิจ และสร้างการยอมรับจากสังคมควบคู่กับการพัฒนาทักษะอาชีพ

ข้อจำกัดของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาเชิงคุณภาพส่งผลทำให้ขาดมุมมองและข้อมูลส่วนปฏุมุมจากกลุ่มผู้ต้องขังหญิงและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ ส่งผลทำให้การสังเคราะห์ประเด็นทางด้านปัญหาและอุปสรรคในการฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำ อำเภอกะสมุย ไม่ครอบคลุมในทุกมิติ

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง การฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อย ตามข้อกำหนดกรุงเทพมหานครกรณีศึกษา เรือนจำอำเภอกะสมุย ผู้วิจัยนำเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พัฒนาหลักสูตรที่ขับเคลื่อนด้วยตลาดแรงงาน (Market-Driven Curriculum) เปลี่ยนจากการฝึกอาชีพแบบเดิม มาเป็นหลักสูตรงานบริการท่องเที่ยว เช่น ภาษาต่างประเทศเพื่อการบริหาร บาร์ิสต้า (Barista) พนักงานบริการโรงแรม (Housekeeping/Front Office) และนวดสปามาตรฐานสากล

2. สร้างพันธมิตรความร่วมมือ (MOU) กับภาคเอกชนเกษมสุข ทำความร่วมมือกับสมาคมโรงแรมไทยภาคใต้ สมาคมการท่องเที่ยวเกษมสุข และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้รับการทดสอบมาตรฐานและได้สิทธิพักการลงโทษเพื่อออกไปทำงาน (Work Release)

3. รณรงค์ลดตราบาปทางสังคม (Social Campaign) สร้างการรับรู้แก่สาธารณชนและนายจ้างในพื้นที่เกษมสุขตามแนวทางข้อกำหนดที่ 70 เพื่อสร้างความเข้าใจและเปิดใจรับผู้พ้นโทษหญิงกลับเข้าสู่สังคม

4. ใช้มาตรการสร้างแรงจูงใจทางภาษี ส่งเสริมให้สถานประกอบการในเกษมสุขนำมาตรการหักลดหย่อนภาษี 2 เท่าจากการจ้างงานผู้พ้นโทษมาใช้อย่างแพร่หลาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิง ผู้พ้นโทษ เจ้าหน้าที่เรือนจำ และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริง

2. ควรมีการศึกษามุมมองของผู้ประกอบการในอำเภอเกษมสุขเกี่ยวกับการรับผู้พ้นโทษหญิงเข้าทำงาน เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจจ้างงาน รวมถึงข้อกังวลและความคาดหวังของนายจ้าง

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการฝึกทักษะอาชีพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะเศรษฐกิจแตกต่างกัน เช่น พื้นที่ท่องเที่ยว พื้นที่อุตสาหกรรม หรือพื้นที่เกษตรกรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. (2567). รายงานสถานการณ์ผู้พ้นโทษและการกระทำผิดซ้ำในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร :

กระทรวงยุติธรรม.

กรมราชทัณฑ์. (2569). แผนปฏิบัติการราชการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม.

กิตติยานัฐ ศรีสวัสดิ์ และพรชพร สุวรรณภาส. (2568). แนวทางพัฒนาการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง กรณีศึกษาเรือนจำกลางราชบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 287-306.

ทศพล ชูโชติ ญัฐพล สิทธิพรหมณ์ ธนวัฒน์ พิสิฐจินดา และคณะ. (2567). การแก้ไขกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษได้ทำงานตามประสบการณ์ฝีมือแรงงานที่ได้รับการอบรมจากราชทัณฑ์: ศึกษากรณีการยอมรับของภาคเอกชน.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 19(1), 71-84.

พลัสสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล. (2567). การยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อคืนคนดีสู่สังคม.

วารสารชุมชนบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14(3), 658-672.

พรวิไล อัยดำรงธรรม. (2564). การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวสู่สังคมในประเทศไทย. วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต, 3(2), 34-47.

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560. (2560, 18 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 21 ก. หน้า 1-45.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 131 ตอนที่ 87 ก.

ภาณุเดช ประเสริฐศรี และอริภาส เพียรขุนทด. (2567). แนวทางในการคุ้มครองและการสงเคราะห์รูปแบบการฝึกอบรมอาชีพสำหรับผู้ต้องขังและผู้ได้รับการปล่อยตัว. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9(4), 27-39.

เรือนจำอำเภอเกษมสุข. (2569). รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2569. สุราษฎร์ธานี : เรือนจำอำเภอเกษมสุข.

Bloom, B. Owen, B. and Covington, S. (2003). Gender-Responsive Strategies: Research, Practice and Guiding Principles for Women Offenders. Washington D.C. : National Institute of Corrections.

Goffman, E. (1963). **Stigma : Notes on the Management of Spoiled Identity**. New Jersey : Prentice-Hall.

Japan Ministry of Justice. (2021). **Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees**. Tokyo : Ministry of Justice.

Singapore Prison Service. (2022). **Yellow Ribbon Project and Reintegration Framework**. Singapore : Ministry of Home Affairs.

United Nations. (2015). **United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules)**. New York : United Nations.

